

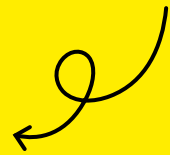
Minsken en mienskip

Baba syn doel

TESSA

Karatefamke

FeRstival • Polkadotprint • Prins fan Ljouwert

Eksamen Frysk • Jade Anna & Kenneth • Messi

- 2** Ynhâld en LinkK Saken
Koarte niijtsjes
- 4** Sido is op TikTok de Prins fan Ljouwert
Opfallende fideo's
- 6** Jilles en syn maten
Strip
- 7** Foardrage foar FeRstival
Jildau fûn it tof
- 8** In bettere takomst foar Bern yn Senegal
Baba syn doel
- 10** LinKke Siden
Nijs oer de stjerren
- 12** Karate: mear as fjochtsjen
Sportportret
- 14** In goede ruil
Koart ferhaal
- 16** Lysanne keas foar it fak Frysk
Ynspirearre troch pake
- 18** SA2026
De nijste gadgets en hypes
- 19** Kleur bekenne
Poëzy
- 20** F-terstide
Oer games, ynternet en tech

linkKk is in tydskrift foar jongeren, dat yn in skoaljier fiif kear ferskynt. It kin as selsstannich blêd lêzen wurde, mar it slút ek oan by de tema's fan de digitale metoade Searje 36.

Wy ynvestearje mei Taalplan Frysk yn de kwaliteit fan Frysk ûnderwiis op alle skoallen en alle ûnderwiisnivo's. Taalplan Frysk 2030 is in gearwurking fan Afûk, Cedin, Fers, Keunstwurk, NHL Stenden, Omrop Fryslân, Semko, SFBO en de provinsje Fryslân. www.taalplan.frl

Frysk, foar no en letter

Redaksje: Marrit de Schiffart
 Untwerp: Monique Vogelsang Grafisch Ontwerp
 Opmaak/Printwurk: Dandez Frjentsjer
 Korreksjes: Tsjomme Dijkstra
 Redaksje-adres: Cedin/Sintrum Frysk en Meartaligens
 Lavendelheide 21, 9202 PD Drachten
 tel 088 0200 300
linkk@cedin.nl
www.linkk.frl

De redaksje fan LinKk hat besocht fêst te stellen wêr't byldmateriaal weikomt om de fereaske tastimming foar publikaasje te krijen. Elk dy't lykwols tinkt rjochten te hawwen op publisearre materiaal kin kontakt opnimme mei linkk@cedin.nl.

Hoi!

Hjir is LinKk! En LinKk is – mar dat hiest fêst al yn 'e gaten ;) – Frysktalich. Dit skoaljier lêsto dit tydskrift by it fak Frysk. Ik hoopje datst it leuk fine silst!

It tema fan dizze LinKk is 'minsken en mienskip'. Yn it tydskrift moetest Sido, op TikTok better bekend as de Prins fan Ljouwert. Jildau lit witte hoe't it wie om mei te dwaan oan FeRstival (dochsto dit jier mei?). En karatefamke Tessa fertelt oer har favorite sport.

Behalve 'minsken' giet it dus ek oer 'mienskip'. Wat dat is? It stiet foar ferbining tusken minsken, *saamhorigheid* en *noaberschap*. It is de krêft fan gearwurkje en omsjen nei elkoar en de leefberheid fersterkje. oftewol: mei-elkoar ús wrâld moaier meitsje! Dochst mei?

Marrit de Schiffart

Fytse oer de Ofslútdyk

Hasto altyd alris oer de Ofslútdyk fytse wollen? Twaentritich kilometer lang wyn, wetter en moaie útsichten oer de Waadsee en de Iselmar? Dan is der goed nijs: fan 2027 ôf kinst wer oer de hiele dyk fytse! Op dit stuit wurdt der noch wurke by de sluzen fan Den Oever en Koarnwerter sân. Dêrom kinne fytters net it hiele fytspaad brûke en moatte se mei in spesjale fytbus in stikje fan de rûte oerbrêgje. Yn 2027 komme der fytstrêgen. As dy klear binne, hoege fytters net mear mei de bus mei en kinne se yn ien kear fan de iene kant nei de oare kant fytse.

LINKKE SAKEN

Dikke hit: Genot

It nûmer *Genot* fan sjonger Ricky van Daalen skoart opnij. De plaat is 21 jier âld, mar waard fan 't simmer wer oeral meisongen. *Genot* giet oer de stêd Ljouwert. Ricky sjongt yn it Liwwadders oer hoe moai oft it libben dêr is. Yn it stadion fan Cambuur wurdt it ferske foar alle thúswedstriden draaid. Fan 't simmer waard it nûmer foaral wer populêr fia TikTok. Fanwege dy *revival* brocht de folkssjonger it op 'e nij út. Dit kear op finyl. Jongeren stiene yn de rige by de platewinkel oan de Nijstêd yn Ljouwert foar in sinjearre eksimplaar!

It oarspronklike liet *Genoat* is fan de ferstoarne Grinzer sjonger Ede Staal.

TOP3

Fryske plakken

Wat binne no de moaiste Fryske plakken? Neffens Karlijn fan karlijntravels.com is dit de top 3. Hasto alris in besite brocht oan dizze stedsjes?

- 1. Hylpen** (Hindeloopen)
- 2. Drylts** (IJlst)
- 3. Sleat** (Sloten)

Ding fan 'e dei (Grej of the day)

Wy hearre by Nederlân, mar lizze los. Fjouwer fan de fiif hearre by Fryslân.

It antwurd fynst op side 18.

Prins fan Ljouwert

Miskien hast him wolris foarbykommen sjoen op TikTok. De 18-jierrige Sido út Ljouwert is better bekend as de Prins fan Ljouwert. Mei syn opfallende fideo's krige er yn koarte tiid tûzenen folgers.

Hoe bist op it idee kommen om de Prins fan Ljouwert te wurden?

Ik seach in TikTokker dy't himsels de Prince of Paris neamde. Hy hie in bytsje deselde styl as ik: kreaze klean en it hier nei achteren. Doe makke ik in fideo yn ús tún mei de tekst 'Prince of Leeuwarden' boppe myn holle. Dy fideo die it hiel goed. Dêrnei haw ik myn namme feroare yn Prince of Leeuwarden en sûnt dy tiid is it hurd gien.

Witst noch wat dyn earste fideo wie?

Dat wie in fideo mei myn kat by ús mem thús. Doe hie ik noch in telefoan mei in minne kamera en waarden myn fideo's eins allinnich troch klasgenoaten sjoen. Letter krige ik in nije telefoan. De earste fideo dy't ik dêrmei makke, waard fuortendaliks folle better besjoen en doe bin ik folle mear begûn te posten.

Hiesto ferwachte datst sa populêr wurde soest?

Ik dreamde der wol fan, mar ik tocht dat it folle langer duorje soe. It hichtepunt wie doe't ik op in moandei-tenjûn sliepen gie mei sa'n 9.000 folgers. Doe't ik wakker waard, hie ik ynienen 12.000 folgers. Doe waard it serieuus. Op Befrijingsdei rûn ik troch de stêd en begûnen minsken my te werkennen. In freon fan my sei hieltyd: 'Minsken sjogge wol twa kear nei dy om!'

Hoefolle tiid stekst yn TikTok?

Eins falt dat wol ta. Moarns nim ik faak in hiele rige fideo's op. Dat duorret in healoere oant in oere. Dêrnei pleats ik se ferspraat oer de dei. Soms post ik wol fyftjin fideo's op ien dei. Myn fideo's binne eins hiel ienfâldich. Meastal lit ik myn outfit sjen en doch ik in dûnske of doch ik mei oan in trend. Dêrtroch kin ik fluch in soad fideo's meitsje. Wat ik leard haw, is dat in soad poste better wurket as hiel lang wurkje oan ien perfekte fideo.

Hast in favorite fideo?

Myn meast besjoene fideo. Dy hat no 4,6 miljoen werjeften. Sûnder dy fideo wie ik noait sa grut wurden.

Mar der binne ek filmkes dy't minder goed besjoen wurde. Dan gean ik gewoan troch. Sa wurkje trends no ien kear. Op in stuit wurdst wat minder populêr. Dan bliuw ik gewoan myn eigen ding dwaan.

Sitte der ek minder leuke kanten oan bekend wêze?

Ja, haatreksjes hearre spitigernôch by sosjale media. Meastal kin ik dêr wol tsjin. Mar ien kear waard ik yn de supermerk útskolden. Dat wie fansels net leuk. Mar ik krij ek leuke reaksjes. Sa moast ik in kear in oere wachtsje op freonen yn de stêd. Doe waard ik werkend troch in groep jonges. Dy fregen oft ik by harren op it terras komme woe. Dat waard úteinlik in hiel gesellige jûn!

Hoe reagearje dyn freonen en famylje?

De measte minsken binne posityf. Myn âlden en goede freonen stypje my. Dat fyn ik belangryk.

Wat dochst neist TikTok?

Ik hâld fan Formule 1, sport graach en fyn klean fansels moai. Ik wit noch net krekt wat ik letter wurde wol. Miskien nim ik earst in tuskenjier as ik klear bin mei skoalle.

Hast noch in tip foar lêzers fan LinKk dy't sels filmkes meitsje wolle?

Lit dy net gek meitsje troch wat oaren sizze. Benammen klasgenoaten hawwe faak in miening ast begjinst. Mar as it dyn hobby is, moastst it gewoan dwaan. Grutte kâns dat de hiele skoalle it sjocht, mar lit dy dêr net troch tsjinhâlde.

JILLES EN SYN MATEN

Sirip: Reinoud Bekkema

Dochsto mei?

Foardrage foar FeRstival

Liket it dy wol wat? In gedicht foardrage? Jou dy dan op foar FeRstival! Dat is de Fryske foardrachtwedstriid foar middelbere skoallen. Ferline jier wûn Jildau van der Meulen (11) út Twizel ien fan de prizen. Se fûn it tof om mei te dwaan, fertelt se yn dit ynterview.

Hoe wistesto fan FeRstival?

'Us dosint Frysk fan Lauwers College Bûtenpost fertelde oan it begjin fan it skoaljier oer FeRstival. Ik fûn it fuortendaliks leuk. Doe't ik thúskaam, sei ús mem dat sy en har sus fröeger ek meidien hiene. Myn tante hie der sels prizen mei wûn. Dêrtroch like it my noch leuker om mei te dwaan.'

Hiest soks alris earder dien?

'Ik hie al wat ûnderfining mei teksten, want ik ha meidien oan foarlêswedstriden. Ek hie ik earder in gedicht foardroegen foar publyk doe't ik berneboargemaster wie. Dat wie earst bêst spannend, sa as alles spannend is as je it foar de earste kear dogge. Mar achterôf wie ik der wol grutsk op. Sels lêse ik ek wol Fryske boeken. Op dit stuit lêse ik *Hero*, in meartalich boek.'

Hast in soad oefene op it foardragen fan it gedicht?

'Yn ús klasse diene meardere learlingen mei. Yn de pauzes oefenen wy mei-inoar, dat wie hiel gesellich. Dochs haw ik foaral mei ús beppe oan de foardracht wurke. Beppe is toanielregisseur en koe my technysk

goed útlizze hoe't ik it bêste foardrage koe. Sy fertelde hokker wurden mear klam (klemtoon) krije moasten, wêr't ik stiltes falle litte koe en hokker gesichtsútdrukking passend wie. By foardragen moastst soargje dat it net oerdreaun wurdt. Meastal wie ik it hielendal iens mei beppe.'

Hoe gie de foarronde?

'Foar de foarrondes keas ik it gedicht *Panyk* út it FeRsevariaasje-boekje. It wie in fers fan Tsjits Peanstra en it langste fers út it boekje. Ik tocht dat oaren it net kieze soene en dat ik dêrtroch opfalle soe. Yn de foarrondes wiene der in hiel soad goede foardragers. Ik hie gjin idee oft ik trochgean soe. Myn foardracht wie wol hiel goed gien, krekt as thú by it oefenen. Under it foardragen sjochst trouwens net safolle fan it publyk, allinnich de minsken dy't foaroan sitte. Dat fielt bêst in bytsje gek. Gelokkich mocht ik troch nei de finale!'

Hoe wie de finale?

'Yn de finale droech ik it gedicht foar dêr't myn tante fröeger mei wûn hie. Om 'e moanne hinne fan Wilco Berga. Dat fûn ik bysûnder en moai. It gedicht past ek goed by my, omdat it dreamerich en magysk is. Sa bin ik sels ek wol.'

En doe wûnst ek noch! Bliid datst meidien hast?

'Ja! It foardragen wie in hiele moaie ûnderfining. Ik soe it elkenien oanriede, omdatst leartst om oer dyn eangsten hinne te stappen. Gewoan tsjin dysels sizze: boeie, ik doch it gewoan! Dit skoaljier kom ik dy dan miskien wol tsjin, want ik doch seker wer mei!'

Jildau mocht nei it winnen as ekstra priis in foardrachtklip opnimme. Besjoch hjir har klip!

Wolst ek meidwaan oan FeRstival?

Dat kin! Yn novimber binne de foarrondes der wer. Freegje dyn dosint om mear ynfo of sjoch op www.ferstival.frl.

In bettere takomst foar bern yn Senegal

Miskien hast him wolris foarbykommen sjoen op de sosjals: Babacar Boubane, ofwol Baba. Trettjin jier lyn kaam er út Senegal wei nei Nederlân foar de leafde. No wennet hy alwer mear as tsien jier yn Fryslân. Hy is faak te finen op doarpsfeesten en festivals, op klompen en yn T-shirt mei pompeblêden! Mar hy hat ek noch in oare misje...

Baba hâldt fan de Fryske kultuer en alles wat dêrmei te krijen hat. Dat strielet er út op syn sosjals. Mar dêrneist set hy him foaral yn foar Koalack, de mien-skip yn Senegal dêr't er sels yn berne is.

Omsjen nei elkoar

As jonkje hie Baba it net maklik. Hy wenne by syn mem, dy't it dreech hie om rûn te kommen. Der wie gjin jild foar skuon en skoalboeken en somtiden wie der gjin iten yn 'e hûs. Dochs die syn mem alles om goed foar him te soargjen. Fan har hat Baba leard om solidêr te wêzen; omsjen nei de minsken om him hinne en helpe as dat nedich is. Fan har learde hy ek dat it net út hoe't ien is of derút sjocht. Elk is gelyk.

Fuotbal as rêding

Senegal is in earm lân en dêrtroch komt in soad jongerein op it ferkearde paad. Se komme yn oanrekking mei kriminaliteit of gean

oan de drugs. Dat woe Baba as jonkje net; hy woe syn mem grutsk meitsje en die dêrom syn bêst op skoalle. Nei skoaltiid gie hy altyd te fuotbaljen, dat wie syn útlitklep. 'Voetbal heeft me gered', seit er, want dêrtroch gie hy net oan de drugs. Dat wylst der gjin gers wie om op te spyljen, hy gjin fuotbalskuon hie en ek gjin trainingsmaterialen.

Dream

Om de bern út syn mienskip yn Senegal te helpen, sammelet Baba no fuotbalskuon, goede klean en fuotbalmateriaal. Dat krijt hy fan Fryske fuotbalklups. Baba soarget derfoar dat it yn Senegal komt. De transportkosten betellet hy sels. Syn misje? 'Als kinderen plezier hebben op de trainingen en goede begeleiding krijgen, blijven ze eerder op het goede pad en hebben ze een betere toekomst. Mijn droom is hun droom.' Hy wol foar de jongerein in takomst dy't er sels as bern graach hân hie.

Don't worry 'bout a thing

Baba syn bernejierren wiene swier en syn dream om proffuotballer te wurden is net útkaam. Dochs stiet op Insta-bio 'Don't worry 'bout a thing'. 'Je moet positief blijven en doorzetten, ook al heb je het zwaar,' fynt hy. Undertusken hat Baba in goed libben opboud yn Fryslân, hy wennet yn Burgum. Hoe moai is it dat er no de bern út syn bertedoarp Koalack helpe kin?

Wol jim skoalle helpe?

Baba siket noch skoallen dy't mei him gearwurkje wolle om foar bettere learmiddelen yn Senegal te soargjen. As jimme him as skoalle helpe wolle, kinne jim kontakt opnimme mei him fia de sosjals. Op Instagram fynst Baba ûnder de namme Baba_boubane7 en op Facebook as BABA Espoir Football Academy. Op YouTube kinst syn filmkes 'Mijn droom is hun droom' en 'Buiten de lijntjes' fine.

Wistest dat Baba in nûmer útbrocht hat mei Lil Pier? It hjit 'No brekt myn klomp' en is te finen op Spotify. De fideoklip stiet op YouTube.

Grutte dream

Baba wol yn de takomst noch mear foar de bern út syn mienskip dwaan. Syn grutte dream is om de Baba Espoir Football Academy op te setten; in fuotbalakademy én edukaasjesintrum yn ien. Yn de measte doarpen fan Senegal binne gjin goede lesmetoades, gjin kompjûters en gjin digibuorden. Soms sitte der tachtich bern yn ien klasse omdat der te min dosinten binne. Sa'n 60% fan de bern giet allinnich nei de lege-skoalle en leart net troch. Baba wol derfoar soargje dat jongeren yn Senegal goede fuotbaltrainingen krije én goed ûnderwiis. Allinnich sa ha se kâns op in bettere takomst.

In oar takomstbyld

Nei mear as trije jier hawwe Maan en Goldband-sjonger Karel in punt setten efter harren relaasje. It nijs kaam foar de fans as in ferrassing, omdat de twa ferline jier in lange reis makke hiene. De breuk soe it gefolch wêze fan dat se in oar takomstbyld hawwe. Karel wie ta oan mear stabiliteit en setteljen, wylst Maan noch graach fan har frijheid genietsje woe. Spitich nijs!

Messi

Messi, wa ken him net? De fuotballer is sels sâ populêr dat oer de hiele wrâld meardere stânbylden fan him te finen binne. Yn Argentinië, dêr't de fuotballer wei komt, is no in 26 meter heech byld fan de Argentynske wrâldkampioen en topskoarer aller tiden ûntbleate. It byld weaget wol 70 ton. De stiennen Messi is jûgjend ôfbylde troch keunstner Aldo Beroisa, mei tusken de knibbels de wrâldbeker dy't Argentinië yn 2022 wûn. Moai, of fynsto fan net?

Q-Music

Radio-dj's Mattie Valk en Marieke Elsinga hâlde op mei harren moarnsshow. De radio-dj's bliuwe wol by Q-Music. Sûnt 2018 binne Mattie en Marieke alle dagen tusken seis en tsien te hearren op de radio. De show is populêr en hat al meardere radio-prizen wûn. Marieke sil in nij radioprogramma meitsje op freedtemiddeis. Mattie bliuwt wol moarns radio meitsjen, mar sil dat dus allinnich dwaan.

De moarnsshow fan Q-Music is al seis jier op rige de bêst beharke moarnsshow fan alle radiostjoerders. Op nûmer twa stiet Radio538 en op nûmer trije stiet NPO Radio 2.

Ferloofd!

Jade Anna van Vliet en Kenneth Taylor binne ferloofd! De fuotballer gie yn Miami, yn de Feriene Steaten, op ien knibbel foar de *influencer*. De twa binne sûnt 2023 tegearre en learden elkoar online kennen. Begjin dit jier ferhuze it stel nei Rome, omdat de middenfjilder in kontrakt tekene by SS Lazio. Wannear't it koppel trouwe sil, is noch net bekend. Se hâlde ús yn spanning!

Rekôr

MrBeast is de earste youtuber ea dy't 500 miljoen abonnees helle hat. Jimmy Donaldson, de echte namme fan MrBeast, is ekstreem populêr. Hy wurdt ek wol kening fan YouTube neamd. In protte fideo's geane oer bizarre *challenges* of oer bysûndere aksjes. Neist syn YouTube-akkount hat er ek in eigen pretpark, Beastland, dat yn Saûdy-Arabië stiet.

22 meter

Fierljepper Germ Terpstra hat as earste Fries ea oer de 22 meter sprongen. Hy sprong mar leafst 22,11 meter. Mei syn sprong bleau Terpstra noch mar 10 sintimeter ôf fan it Nederlânske rekôr fan Jaco de Groot. It doel fan Germ Terpstra is dan ek dúdlik, it Nederlânsk fierljeprekôr ferbrekke. Dat moat wol goed komme, tinke wy.

Byld: Martin de Jong

Karate: mear as fjochtsjen

Foar Tessa Kelderman (15) fan Hjerbeam is karate folle mear as in sport. Al goed tsien jier stiet se op de matte. Se traint fjouwer oant fiif kear yn de wike yn Snits, Frjentsjer en Ljouwert. Har grutte doel? Dielnimme oan it WK karate yn 2027 yn Japan. Mar wat ek belangryk is: karate hat har persoanlik hiel wat brocht.

Tessa begûn op 4-jierrige leeftiid mei karate. Har âldere sus Fenna hold nei ferrin fan tiid op, mar Tessa gie troch mei karate. Dat hie net allinne mei wille yn de sport te krijen. Op de basisskoalle krige Tessa te krijen mei pestgedrach. Se wie gevoelich en fernaam dat oaren dêr soms misbrûk fan makken. Karate holf har om sterker yn har skuon te stean.

Folgje Tessa
har dream op: www.tessakelderman.nl

Selsbetrouwen

Har feriening F&F The Inner Way spile dêrby in belangrike rol. Neffens Tessa is it in plak dêr't elkenien himsels wêze mei. Gefoelens meie der wêze, elkenien wurdt gelyk behannele en sporters wurde stimulearre om it bêste út harsels te heljen. Dy feilige omjouwing joech har it fertrouwen om te groeien, as karateka en as persoan. 'Troch karate waard ik selsfersekerder en learde ik better foar mysels opkommen', fertelt se.

Kumite, kata en kihon

In soad minsken tinke by karate benammen oan gefjochten, mar neffens Tessa is dat mar in lyts part fan it ferhaal. By karate draait it om ferskillende ûnderdielen. Sa is der *kumite*, wêrby'tst traint tsjin in tsjinstanner en punten besikest

te skoaren mei kontrolearre techniken. In wedstriid duorret faak mar twa minuten, mar in toernoai kin in dei duorje om'tst meardere tsjinstanners trefst. Dêrneist binne der *kata*'s. Dat is it ûnderdiel dat Tessa it moaist fynt. By in *kata* dochst in fêste rige techniken tsjin in tinkbyldige tsjinstanner. Elke stap, blokkearring of stjit hat in betsjutting. 'Moatst echt fisualisearje wat der bart', leit se út. 'Achter elke technyk sit in gedachte.'

Neist *kumite* en *kata* is *kihon* in wichtich ûnderdiel fan de sport. Dat binne alle basistechniken fan karate: stompe, traapje, blokke en ferpleatse. Op trainingen en eksamens komme dy ûnderdielen hieltyd werom.

Neffens Tessa soarget dy werhelling derfoar datst groeist. 'Wurdst hieltyd better trochdat dyn techniken strakker en flugger wurde.'

Griene bân

Om in hegere bân te heljen, moat in karateka eksamens ôflizze. Dêrby wurdt net allinnich sjoen nei technyk, mar ek nei kondysje en trochsettingsfermogen. Drave, krêfttraining en úthâldingsfermogen meitsje dêrom ûnderdiel út fan de tarieding. Ek it brekken fan plankjes

heart by in soad eksamens. Hoe heger de bân, hoe dreger de opdracht. Tessa hat op it stuit de griene bân en wurket ta nei har earste brune slip. Dat freget in soad tiid. Har trainingswike begjint meastentiids op moandei yn Ljouwert, folge troch trainingen yn Snits en Frjentsjer. Op freedse stiet faak in spesjale *fightingtraining* op it programma en op sneon traint se opnij yn Snits.

Tessa sit yn it eksamenjier fan vmbo Zorg & Welzijn op Anna Maria van Schurman yn Frjentsjer. Dêrneist hat se ek noch in bybaantsje. It kombinearjen fan skoalle, sport en wurk is somtiden bêst in útdaging. Ek om't net folle leeftiidsgenoaten sa fanatyk trochgean mei karate. Neffens Tessa heakje in soad jongeren ôf sadree't trainingen swierder wurde of mear dissipline freegje. Se brûkt dêr in opfallende útdrukking foar: 'linksôf slaan'. Dêrmei bedoelt se dat minsken soms foar de maklikste wei kieze as it dreech wurdt. Sels besiket Tessa troch te setten, ek as it dreech wurdt. Dat betsjut net dat alles fansels giet. Foaral by *kumite* moat se geregeld har eangst oerwinne. 'Ik fyn it soms bêst spannend om op 'e matte te stean. Mar al dy kearen meitsje my sterker.'

Skiedsrjochter

Neist har rol as sporter hat Tessa har ek ferdjippe yn it skiedsrjochterjen fan wedstriden. Har earste toernoai as skiedsrjochter hat se hân. 'Troch wedstriden út it perspektyf fan in skiedsrjochter te besjen, lear ik better wêr't sjueryleden op lette en hoe't beslissingen ta stân komme.' Om har ta te rieden op wedstriden meditearret Tessa ek wol, om sa mear rêst en fokus te krijen. Neffens har helpt it om better te harkjen nei coaches en konsintrearre de matte op te stappen.

EK karate

De kommende perioade stiet foar in grut part yn it teken fan it EK karate, dat fan 9 oant 12 oktober yn Snits hâlden wurdt. Tessa traint dêrfoar mei it seleksjeteam. Op lange termyn sjocht se nei it WK 2027 yn Japan. Dochs draait sukses foar har net allinnich om medaljes of poadiumplakken. 'Troch überhaupt de matte op te gean en alles te jaan, hast al wûn', fynt se. Karate hat Tessa leard om sterker te wurden, sawol fysyk as mentaal. 'Ast trochsetst, learst in hiel soad oer dysels.' En miskien is dat úteinlik wol de belangrykste oerwinning dy'tst helje kinst.

In goede ruil

‘Harkje allegearre.’ Harm Wytse klapt yn ‘e hannen. ‘Wy sille in grutte lotterij hâlde om jild op te heljen foar de keatsferiening’, ferfolget er. ‘Hjoed sille we op paad om de prizen byelkoar te ruiljen. Wa’t de bêste priis yn ‘e wacht sleept, mei op keatskamp yn it fakânsjehúske sliepe en mei de lieding de aktiviteiten bepale.’

Jesse jout Bram in stomp. ‘Wy sliepe yn it húske’, flústeret er.

Bram knikt. ‘Ja, dat wurde moaie aktiviteiten. Ik haw al goede ideeën.’

‘Jimme meitsje groepkes fan fjouwer’, giet Harm Wytse fierder. ‘As it goed is hawwe jimme elk in lyts foarwerp fan hûs meinaam. Alle groepkes krije in wyk. De bedoeling is om it foarwerp te ruiljen foar wat betters en dan wer foar wat betters ensafuorhinne. Wy moatte moaie prizen hawwe foar de lotterij, dus gjin stikkene of rustige dingen. Begrypt elk dat?’ Harm Wytse sjocht freegjend om him hinne. ‘Binne der noch fragen?’

‘Hoi, meie wy by jim?’ Elske en Rixt komme op Bram en Jesse ta rinnen. ‘Wy hawwe al in wykkaartsje lutsen.’ Rixt hâldt it kaartsje omheech.

Bram skuort har it kaartsje út ‘e hannen. ‘Fantastysk, de modderhoeke’, seit er. ‘In pokke-ein rinnen, hûnen op it hiem en soere minsken... Nee betanke, wy lûke wol in oar kaartsje.’

‘De kaartsjes binne op’, seit Elske.

Jesse sjocht om him hinne. De measte groepkes binne al fuort.

‘Sille we op ‘e fyts?’ freget Elske. ‘Dan kinne wy tusken de pleatsen fytse.’

Bram sjocht Jesse oan. Dy knikt. ‘Moat mar, Bram’, seit er. ‘Dy skuorren lizze soms fol skatten. Wy geane derfoar.’

Sa sitte se efkes letter op ‘e fyts.

‘Wat hawwe jim meinaam?’ freget Jesse.

‘Wy hawwe in knikkert’, seit Rixt.

‘Litte wy dêr dan mar mei ruilje’, seit Jesse. ‘Wy binne ús foarwerp fergetten.’

Jesse drukt op de bel fan de earste pleats. Der docht in mem iepen mei in gûlend jonkje op ‘e earm fan in jier as fjouwer. Achter har stiet in âlder famke. ‘Sorry, hy is krekt fallen’, ropt de mem boppe it gegûl út.

‘Wat kin ik foar jim dwaan?’

‘Wy dogge in ruilspul foar de keatsferiening. Wolle jo wat ruilje tsjin dizze knikkert?’

It jonkje hâldt daliks op mei gûlen. ‘Knikke!’ ropt er bliid.

Syn mem glimket. ‘Hy is sljocht op knikkerts’, seit se.

‘Hjir, ruilje tsjin dit spjeldsje?’ It famke hâldt in spjeldsje mei in ienhoarn derop omheech. ‘Ik brûk him dochs net mear.’

‘Deal’, seit Rixt.

‘No, dat sjit lekker op.’ Bram sjocht beteutere. ‘In spjeldsje, wa wol dat no hawwe?’

‘No ik tink lytse famkes wol’, reagearret Elske. ‘Komt goed!’

By de folgjende huzen ruilje se it spjeldsje foar in puzel. De puzel foar in bal en de bal foar in sieradedoaske.

Dan belje se oan by in grut hûs. ‘Wa binne dêr?’ In dame kipet troch in kier. ‘Dach mefrou, wy binne fan de keatsferiening en dogge mei oan in ruilspul om jild op te heljen foar de feriening’, leit Elske út.

‘Wolle jo dit sieradedoaske miskien ruilje tsjin wat oars?’ Se sjocht de frou freonlik oan.

‘Dat is wol in moai doaske’, knikt de frou. Se tinkt efkes nei. ‘Ik ha wol wat. Wachtsje mar efkes.’ Se docht de doar ticht.

Elske sjocht de oaren oan en lûkt oan ‘e skouders. Nei in skoftke giet de doar wer iepen.

‘Dizze wol ik wol ruilje.’ De frou hâldt in moaie

gouden ketting omheech.

‘Dat is te gek, hear’, reagearret Elske skrokken. ‘Dy is fierstente moai en te djoer.’

‘Berntsje, ik haw alles wat myn hert begeart’, seit de frou ernstich. ‘De ketting wie fan myn skoanmem en ik mocht har beslist net lije. Dy ketting sil ik nea drage, meitsje der mar immen oars bliid mei. It is foar it goede doel, is ‘t net sa?’

In bytsje ferstuivere fytse de bern fierder.

‘Sille wy wer werom nei it clubhûs? Ik tink dat wy neat betters fine sille’, seit Jesse.

‘Of just wol, want we hawwe no echt wat te ruiljen’, seit Rixt.

‘Kom, dy pleats noch en dan hâlde wy op’, seit Bram.

De boer komt harren al temjitte rinnen. Hy is âld en rint mei in stôk. Rixt fertelt him fan it ruilspul en de ketting.

‘Wat in prachtige ketting’, seit de boer. ‘Dat is krekt wat foar de jierdei fan myn frou nije wike.’ De boer sjocht efkes foar him út. ‘Kom mar ris mei’, seit er dan. ‘Ik haw in goede ruil.’

Se rinne mei him mei nei de stâl.

‘Dit is Pier’, seit de boer. ‘It is in bêst hynder. Wol âld. Wy sille ferhúzje ynkoarten. Pier kin dan net mei’, fertelt er. ‘Sykje jim mar in oar moai plak foar Pier by immen dy’t goed op him passe sil.’

‘Dat sille wy dwaan’, belooft Rixt.

Mei eagen sa grut as teepantsjes sjocht Harm Wytse nei it groepke dat it keatsfjild op komt. Twa op ‘e fyts en twa op in hynder.

Lysanne keas foar it fak Fryske taal en kultuer

Lysanne Faber (16) keas foar Frysk. De learlinge fan CSG Anna Maria van Schurman (AMS) yn Frjentsjer die eineksamen yn it fak en ek har profylwurkstik (pws) gie oer meartaligens. Foar de simmer slagge se! Oan LinkK fertelt se wêrom't se it fak graach folgje woe.

‘In soad klasgenoaten wisten net iens dat ik Frysktalich wie’, glimket Lysanne. ‘Ik bin sa wend om oer te gean op it Nederlânsk, ek mei myn freonen. Dat hat mei de basisskoalle te krijen. Ik haw dêr eins noait Frysk praat.’ Noch altyd begjint Lysanne op skoalle faak yn it Nederlânsk. ‘Sels al wit ik dat de leararen Frysktalich binne.’ Mar der is ien ferskil: ‘Ik bin my der no folle mear fan bewust.’

Fertroud

Lysanne is meartalich grutbrocht. ‘Us mem praat Frysk, ús heit Nederlânsk.’ It Franekers is har ek fertroud. ‘Us beppe Ria is in Franeker, mar se wenne mei pake Durk op in pleats yn Achlum, se prate dus Frysk mei my, krekt lykas pake Durk.’ Lysanne fielt har fertroud by pake en beppe. ‘Se wenje no ek yn Frjentsjer. Ik wip der faak efkes oan.’

Wurdboeken

Nei in lang boerelibben hat pake it no benammen drok mei it skriuwen fan stikjes foar it buertblêd of it tsjerkeblêd. ‘Hy skriuwt bygelyks oer syn fytsfakânsjes yn binnen- en bûtenlân.’ Har pake skriuwt hiel bewust yn it Frysk. ‘Dat hat er himsels oanleard.’ De Fryske wurdboeken en grammatikaboekjes lizze dan ek faak op tafel. Lysanne makke der handich

gebrûk fan as se in opdracht hie foar it fak Fryske taal en kultuer yn klasse 1 en 2. Pake syn ynteresse foar it Frysk sloech op Lysanne oer. Dus doe’t de dekaan oanjoech dat Frysk yn de fjirde klasse ek keazen wurde koe as ekstra eksamenfak, wist Lysanne it wol. Sy gie foar Frysk.

Eksamen

En sa siet Lysanne, nei twa jier Frysk hân te hawwen, mei twa jonges by dosinte Idske Bangma. Har dosinte fûn har motivearre en leargierich. En dus bea se Lysanne oan om it fak yn in heger tempo te dwaan. Dêr hie Lysanne wol earen nei. ‘Ik tocht as ik yn it fjirde jier al in eksamenfak doch, makket dat it eksamen it jier dêrop minder spannend. Boppedat ha ik dan ek kompensaasje, want ik wist: skiekunde wurdt dreech.’ De taal lêze en skriuwe hat Lysanne foaral leard troch in soad boeken te lêzen. Fierder hat se ek leard hoe’t de taal ûntstien is. ‘Hiel bysûnder om dêr

Wêrom Frysk?

Fiif redenen om Fryske taal en kultuer as eksamenfak te kiezen.

- Om’t it handich is foar letter:** by hiel wat beroppen is it nuttich datst Frysk kinst: yn de soarch, it ûnderwiis, kultuer, winkels, sjoernalistyk, by de plysje, befeiliging en mear.
- Om’t it mear is as taal:** it fak hjit Fryske taal en kultuer. En kultuer stiet foar muzyk, lânskip, teäter, poëzij, eveneminten en útstapkes.
- Om’t it oer dysels giet:** oer dyn skiednis, dyn identiteit, dyn taal.
- Om’t meartalich wêze foardielen hat:** meartalige minsken kinne fluch tinke en leare flugger mear talen. Se hawwe faak ek in positivere hâlding tsjinoer oare talen en kultueren.
- Om’tst mear learst oer de wrâld:** Frysk is net de iennige minderheidstaal, yn Europa wurde sechstich minderheidstalen praat. By it fak Frysk learst dêr mear oer en ek oer de status fan dyn eigen taal.

mear oer te witten! Ik fûn ek de kulturele útstapkes leuk: nei it Fries Museum, in iepenloftspul en de projekten dy’t op de AMS organisearre waarden.’

Pws

Lysanne sleat har eksamen yn 4 havo ôf mei in moai sifer. Dat smakke yn 5 havo nei mear. En dus waard meartalich en kultuerûnderwiis ek har ûnderwerp fan har pws. ‘Wat de sintrale fraach wie? Ik bin meartalich grutbrocht en ik frege my ôf oft dat ek helpt om oare talen te learen en ik wie benijd hoe’t oare learlingen oer meartaligens en kultuerûnderwiis tinke. Dêr ha ik ûndersyk nei dien.’ It einsifer? ‘Ik bin slagge mei in 7 en dêr bin ik hiel tefreden mei. En ek skiekunde wie foldwaande, dus dy kompensaasje wie hielendal net nedich!’

En no? No giet Lysanne nei Grins. ‘Ik doch de stúdzje Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Techniken. Dêrby lear ik oer it minsklik liif én de modernste medyske technology; fan röntgenfoto’s meitsje oant it bestrielen fan tumoaren. As ik skielk kontakt ha mei pasjinten, is it hiel handich dat ik goed Frysk prate kin!’

Kleur bekenne

Ik draach swart
Krekt as de rest
Ik fyn it net moai
Mar opfalle is funest

As ik sels kieze mocht
Gong ik foar kleur
Mar swart lit my opgean yn de massa
Krij ik ek gjin maleur

Dus sjoch ik der krekt út as alle oaren
Al makket al dat swart my mankelyk
Mar wat ik derûnder draach,
dat is wa't ik wier bin
In unicorn gelyk

Doete Stenekes

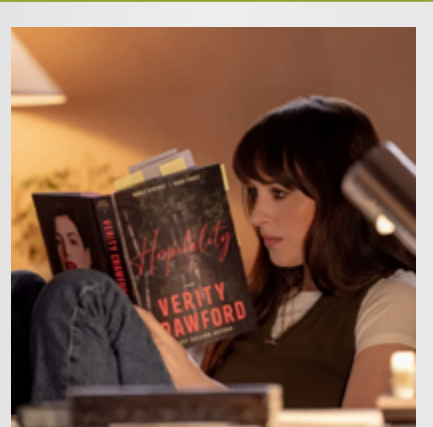
NeeDoh

Felkleure squishy baltsjes en blokjes dy'tst yndrukke en útrekke kinst. NeeDoh's besteane al sûnt 2017, mar no geane se viral. NeeDoh's binne benammen Fijn troch hoe't se oanfiele. It knipen en foarmjen soarget fuortendaliks foar ûntspanning. Troch dyn hannen dwaande te hâlden, joust dyn brein rêst of helpt dysels om better te fokusjen. NeeDoh's binne te krijen yn ferskillende kleuren, foarmen en limited editions. Wat foar dy?

Verity

Mochtst it boek lêzen ha, dan witst dat dit in pageturner is. Nei de hit *It Ends With Us* fan Colleen Hoover wurdt no it boek *Verity* ferfilme. Yn it ferhaal folgest de jonge skriuwster Lowen Ashleigh, dy't ynhierd wurdt om de populêre boekesearje fan Verity Crawford ôf te meitsjen, om't sy in ûngelok hân hat. Dan fynt se by fersin in net publisearre autobiografy. Se lêst him, mar oft dat wol in goed idee is? De film ferskynt 2 oktober yn de bioskoop.

Polkadotprint

Hip mei in stip. Fan in simmertop mei polkadots oant in sijke stipte blûze: de polkadot is wer hielendal yn! Hast noch net in boppestik mei polkadots, meitsje der no wurk fan. Kombinearje de top mei in leuke maxirok of baggy jeans en do sjochst der sawysa classy út. Noch in stap Fierder? Mei de polkadot-junk kinst alle kanten út!

Dot cake

De dot cake is in lyts cakeje yn in beker mei laachjes fanyljecake en in swiete krêm of roomkrêm. De boppekant is bedutsen mei hûnderten kleurrike sprinkles. Omdat alles yn in beker sit, is it it perfekte neigesetsje (toetje) om mei te nimmen. It priuwt net allinnich lekker, it sjocht der ek noch hiel fotosjjenyk út!

Grutste LEGO-set ooit

LEGO hat syn grutste LEGO-set ea oankundige. De LEGO Architecture Sagrada Familia hat wol 12.060 stiennen en wurdt boud op deselde wize as de echte Sagrada Familia. Al is dat gebou yn Barcelona nei in iuw bouwen noch hieltyd net ôf. Mochtst wol yn 'e bûse taaste foar de LEGO-set, want it bouwurk kostet mar leafst 750 euro.

Wachtsje op ferfolch KPop Demon Hunters

Wa't hopet op in ferfolch op de film *KPop Demon Hunters*, moat noch efkes geduld dwaan. Hoewol't geroften geane dat wurke wurdt oan in nije film, sil dat hoe dan ek noch jierren duorje. Yn de tuskentiid kinne fans wol wat oars dwaan, want LEGO hat in boupakket útbrocht fan tiger Derpy en ekster Sussie út de film. De set bestiet út in lytse tûzen stientsjes. Oft de heldinnen út de film sels oait ek as bouwurk útbrocht wurde, is noch ôfwachtsjen.

Reklames yn Fifa?

Sjochst it miskien net bewust, mar by elke fuotbalwedstriid stiet it om it fjild hinne fol mei reklame. De grutte digitale buorden smite in protte jild op foar klups en fuotbalorganisaasjes. EA, de makker fan ûnder oare *FIFA* en *De Sims*, ûndersiket no oft yn de fuotbalgame *FIFA* ek sokke reklamebuorden komme kinne, mei echte advertinsjes fan echte bedriuwen. Oft sokke reklames letter ek yn spultsjes as *De Sims* komme, is net dúdlik. Foarearst giet it foaral om de sportgames.

Wat wit dyn telefoon fan dy?

Wêr'tst op klikst op TikTok, hoelang oftst Snapchat brûkst en oftst op Instagram op reklames klikst: hast alle apps hâlde sokke saken by. En dat is hiel weardefol: troch de gegevens fan al dyn apps te kombinearjen en te keppeljen oan dy, krije bedriuwen in goed byld fan watsto moai fynst en graach keapest. Leaver wat minder persoanlike advertinsjes? Wegerje dan wêr't dat kin cookies en jou apps net samar tagong ta dyn kamera, kontakten of lokaasje.

Skoallen ticht om bear

Yn de Japanske stêd Utsunomiya wiene ynienen mear as hûndert skoallen ticht. Dat kaam net troch waarm waar of in grutte sniestoarm, mar troch in bear. Op filmkes út 'e stêd wie in bear te sjen dy't troch de strjitten rint. Foar de feilichheid moasten alle bern dêrom thúsbluwe. Japan hat de lêste jierren faker lêst fan beare-oanfallen yn doarpen en stêden. Yntusken hawwe plysjes en jagers de bear gelokkich fongen en kinne de bern wer nei skoalle ta.

High tech fisken

Ast it hast oer spionnen, tinkst al gau oan James Bond. Mar wat tochtest fan in undercover skyldpod? Of in fisk mei allegearre apparatuer op 'e rêch? Sina tinkt dat sokke fisken echt ynset wurde troch oare lannen. Dy soene op dy wize mear te witten komme wolle oer de Sineeske kust, sûnder dat it opfalt. Sina seit dat it al meardere skyldpodden en grutte fisken fûn hat mei apparaatsjes by harren. Wa't dêr krekt achter sitte soe, is net dúdlik...